

همایش علمی-پژوهشی مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه فرهنگیان، آموزش و پرورش، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان ارشاد اسلامی، سازمان شهرداری (استان کرمانشاه) مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (استان تهران) و ...))

سرمدبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در ۸ پایگاه ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۱۱ اسفند ۱۴۰۱ شماره مقاله: ۱۲/۵۵۰۲ رده بندی کنفرانس: ب ۲۱/۷۶۴۱۰

نگاهی به میزان بهره مندی دانش آموزان از خدمات مشاوره ای

و نقش مشاور در پیشرفت تحصیلی

فریبرز گنجبر

چکیده

خدمات راهنمایی و مشاوره در مدرسه یکی از مؤلفه‌های مهم نظام تعلیم و تربیت است که می‌تواند در شناخت توانایی‌ها، استعدادها، علایق، نیازهای آموزشی و مشکلات فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نقش داشته باشد. دانش‌آموزان در دوره تحصیل با مسائل متعددی همچون انتخاب رشته، ضعف انگیزشی، اضطراب امتحان، مشکلات ارتباطی، ناتوانی در برنامه‌ریزی، افت تحصیلی، تعارض‌های خانوادگی و نگرانی درباره آینده تحصیلی و شغلی مواجه می‌شوند و در بسیاری از موارد برای شناخت صحیح مسئله و انتخاب راه حل مناسب به حمایت تخصصی نیاز دارند. مشاور مدرسه می‌تواند با شناسایی زودهنگام مشکلات، ارائه راهنمایی تحصیلی، آموزش مهارت‌های مطالعه و برنامه‌ریزی، تقویت انگیزه، کمک به تصمیم‌گیری و ایجاد ارتباط میان دانش‌آموز، خانواده و مدرسه، زمینه مساعدتری برای رشد تحصیلی و فردی فراهم کند. با این حال، وجود مشاور در مدرسه به تنهایی به معنای بهره‌مندی مطلوب دانش‌آموزان از خدمات مشاوره‌ای نیست؛ زیرا میزان استفاده از این خدمات به عواملی مانند دسترسی دانش‌آموزان، اعتماد آنان به مشاور، نگرش خانواده، فرهنگ مدرسه، محرمانگی، تخصص مشاور، حجم کاری و کیفیت برنامه مشاوره بستگی دارد.

واژگان کلیدی: خدمات مشاوره‌ای، مشاور مدرسه، دانش‌آموزان، پیشرفت تحصیلی

مقدمه

مدرسه تنها محیطی برای انتقال دانش و آموزش محتوای کتاب‌های درسی نیست، بلکه نهادی تربیتی است که باید زمینه رشد علمی، عاطفی، اجتماعی، اخلاقی و حرفه‌ای دانش‌آموزان را فراهم سازد. دانش‌آموز در جریان زندگی مدرسه‌ای صرفاً با مسائل مربوط به یادگیری و امتحان مواجه نیست، بلکه هم‌زمان باید با تغییرات دوره رشد، شکل‌گیری هویت، روابط با همسالان، انتظارات خانواده، انتخاب‌های تحصیلی، نگرانی‌های مربوط به آینده و گاه مشکلات خانوادگی و اجتماعی نیز مواجه شود. به همین دلیل، نظام تعلیم و تربیت نمی‌تواند مسئولیت خود را تنها به تدریس و ارزشیابی آموزشی محدود کند. وجود نظام راهنمایی و مشاوره در مدارس پاسخی به همین ضرورت است و مشاور مدرسه می‌تواند به‌عنوان یکی از اعضای تخصصی نظام تربیتی، در شناسایی نیازها و تسهیل مسیر رشد دانش‌آموزان نقش ایفا کند. در ادبیات تعلیم و تربیت، مشاوره مدرسه فرایندی است که باید متناسب با نیازهای رشدی دانش‌آموزان طراحی شود و حوزه‌های تحصیلی، شخصی، اجتماعی و شغلی را دربرگیرد. در یک مقاله تحلیلی منتشر شده در مجله رشد نیز تأکید شده است که خدمات راهنمایی و مشاوره باید به شکل یکپارچه و متناسب با دوره تحصیلی دانش‌آموزان ارائه شود و مشاوران علاوه بر هدایت تحصیلی، در زمینه سلامت روان، رشد شخصی، اجتماعی و شغلی نیز نقش داشته باشند. اهمیت این موضوع زمانی بیشتر آشکار می‌شود که مسئله پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد. پیشرفت تحصیلی نتیجه یک عامل منفرد نیست و نمی‌توان موفقیت یا شکست تحصیلی را صرفاً به توانایی شناختی دانش‌آموز یا کیفیت تدریس معلم نسبت داد. انگیزه، نگرش نسبت

به تحصیل، مهارت‌های مطالعه، مدیریت زمان، خودتنظیمی، شرایط خانوادگی، وضعیت عاطفی، روابط اجتماعی، کیفیت محیط مدرسه، انتظارات معلمان و والدین و حتی نحوه تصمیم‌گیری درباره رشته و مسیر تحصیلی، همگی می‌توانند در تجربه تحصیلی دانش‌آموز مؤثر باشند. مشاور در این مجموعه می‌تواند نقش هماهنگ‌کننده و تسهیل‌گر داشته باشد. با وجود این، مسئله مهم آن است که آیا همه دانش‌آموزان به یک اندازه از خدمات مشاوره‌ای مدرسه استفاده می‌کنند؟ صرف وجود دفتر مشاوره یا حضور یک مشاور در مدرسه نمی‌تواند نشان‌دهنده بهره‌مندی واقعی دانش‌آموزان از خدمات مشاوره‌ای باشد. ممکن است دانش‌آموزی به دلیل خجالت، ترس از قضاوت، بی‌اعتمادی، تصور نادرست درباره مشاوره یا نگرانی درباره افشای مسائل شخصی، از مراجعه به مشاور خودداری کند. از سوی دیگر، ممکن است مشاور به دلیل تعداد زیاد دانش‌آموزان، وظایف اداری، محدودیت زمانی یا کمبود امکانات نتواند برای همه دانش‌آموزان خدمات منظم و مستمر ارائه دهد. در نتیجه، بررسی «میزان بهره‌مندی» باید فراتر از پرسش ساده درباره وجود یا عدم وجود مشاور باشد و کیفیت دسترسی، استمرار ارتباط، تنوع خدمات و میزان تناسب خدمات با نیازهای دانش‌آموزان را نیز دربرگیرد.

بخش اول: کلیات

پیشرفت تحصیلی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های عملکرد نظام آموزشی محسوب می‌شود، اما دستیابی به آن صرفاً از طریق افزایش ساعات مطالعه یا تأکید بر نمره امکان‌پذیر نیست. دانش‌آموز برای موفقیت تحصیلی به مجموعه‌ای از توانایی‌ها و شرایط نیاز دارد که بخشی

18

منتشر شده در مجله رشد نیز ضرورت برخورداری همه دانش آموزان از خدمات مشاوره تحصیلی، تربیتی و شغلی را مورد توجه قرار داده و بر نیاز به شناسایی موانع و ظرفیت های موجود در این حوزه تأکید کرده است. نگرش دانش آموزان نسبت به مشاور اهمیت زیادی دارد. اگر مشاور در ذهن دانش آموز تنها فردی تلقی شود که هنگام بروز مشکل انضباطی یا افت تحصیلی به سراغ او می روند، احتمال مراجعه داوطلبانه کاهش پیدا می کند. در مقابل، هنگامی که مشاور به عنوان فردی قابل اعتماد، متخصص و در دسترس شناخته شود، دانش آموز ممکن است پیش از تبدیل شدن یک مسئله کوچک به یک مشکل جدی، برای دریافت کمک مراجعه کند. بنابراین، اعتماد، محرمانگی و کیفیت رابطه مشاور و دانش آموز بخشی از زیرساخت های اثربخشی خدمات مشاوره ای محسوب می شود. مسئله دیگر به وضعیت خود نظام مدرسه مربوط است. مشاور برای انجام مطلوب وظایف خود به زمان، فضای مناسب، آموزش تخصصی، اطلاعات کافی درباره دانش آموزان و همکاری مدیر، معلمان و خانواده نیاز دارد. چنانچه حجم وظایف اداری و غیر تخصصی افزایش یابد، فرصت مشاور برای گفت و گوی فردی، اجرای برنامه های گروهی، شناسایی نیازها، پیگیری دانش آموزان در معرض افت تحصیلی و ارتباط با خانواده کاهش می یابد. در نتیجه، ممکن است نقش مشاور از یک متخصص رشد و راهنمایی به فردی برای انجام مجموعه ای از امور اجرایی تبدیل شود. چنین وضعیتی می تواند فاصله میان هدف رسمی خدمات مشاوره ای و عملکرد واقعی آن را افزایش دهد. مسئله مهم دیگر، محدود شدن مشاوره به هدایت تحصیلی در مقاطع خاص است. انتخاب رشته و تصمیم گیری درباره مسیر تحصیلی بدون تردید از وظایف مهم مشاوره است، اما مشاوره مدرسه را نمی توان به انتخاب رشته

تقلیل داد. دانش آموز برای موفقیت در مسیر تحصیلی خود، قبل از رسیدن به مرحله انتخاب رشته، نیازمند خودشناسی، شناخت استعدادها و علایق، تقویت مهارت تصمیم گیری، آشنایی با شیوه های مطالعه و یادگیری، مدیریت هیجان ها و شناخت فرصت های آموزشی و شغلی است. در یک تحلیل منتشر شده در مجله رشد نیز هدایت تحصیلی به عنوان بخشی از فرایند گسترده تر خدمات راهنمایی و مشاوره معرفی شده است، نه جایگزین کل نظام مشاوره. پرسش اصلی مقاله حاضر این است که دانش آموزان تا چه اندازه از ظرفیت های خدمات مشاوره ای مدرسه بهره مند می شوند و این خدمات از چه مسیرهایی می توانند به پیشرفت تحصیلی آنان کمک کنند؟ پاسخ به این پرسش مستلزم توجه هم زمان به نقش فردی مشاور، ساختار مدرسه، نگرش دانش آموز و خانواده، کیفیت رابطه مشاوره ای، نوع خدمات ارائه شده و میزان دسترسی دانش آموزان است.

بخش دوم: مفهوم خدمات مشاوره ای در مدرسه

خدمات مشاوره ای در مدرسه یکی از مؤلفه های مهم نظام تعلیم و تربیت است که هدف آن تنها حل مشکلات آشکار دانش آموزان نیست، بلکه مجموعه ای از فعالیت های تخصصی را دربرمی گیرد که به شناخت بهتر توانایی ها، استعدادها، علایق، نیازها و مسائل دانش آموزان و فراهم کردن زمینه مناسب برای رشد تحصیلی، شخصی، اجتماعی و شغلی آنان کمک می کند. دانش آموز در طول سال های تحصیل با موقعیت های مختلفی مواجه می شود که گاه توانایی او برای تصمیم گیری مستقل و حل مسئله را تحت تأثیر قرار می دهد. انتخاب مسیر تحصیلی، برنامه ریزی برای مطالعه، مواجهه با شکست های آموزشی،

کاهش انگیزه، اضطراب امتحان، مشکلات ارتباطی، تعارض با همسالان، فشار انتظارات خانواده و نگرانی درباره آینده از جمله موضوعاتی هستند که می‌توانند تجربه تحصیلی دانش‌آموز را تحت تأثیر قرار دهند. از این رو، وجود یک نظام مشاوره‌ای فعال و تخصصی در مدرسه می‌تواند بخشی از نیازهای دانش‌آموز را پاسخ دهد و از تبدیل برخی مشکلات قابل مدیریت به مسائل پیچیده‌تر جلوگیری کند. مشاوره در معنای علمی خود فرایندی تعاملی است که در آن مشاور تلاش نمی‌کند به جای دانش‌آموز تصمیم بگیرد، بلکه شرایطی فراهم می‌کند که دانش‌آموز بتواند مسئله خود را بهتر بشناسد، اطلاعات لازم را به دست آورد، گزینه‌های مختلف را بررسی کند و با شناخت بیشتری تصمیم بگیرد. اهمیت این موضوع در محیط مدرسه دوچندان است، زیرا دانش‌آموز در مرحله‌ای از رشد قرار دارد که شخصیت، نگرش‌ها، باورها، علایق و الگوهای تصمیم‌گیری او در حال شکل‌گیری است. اگر دانش‌آموز در این دوره فرصت پیدا کند درباره مسائل خود گفت‌وگو کند، پیامد تصمیم‌های مختلف را بررسی کند و مسئولیت انتخاب‌های خود را به تدریج بپذیرد، احتمال آنکه در آینده نیز از مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری به شکل مستقل استفاده کند افزایش می‌یابد. بنابراین، هدف مشاوره صرفاً ارائه پاسخ به یک مشکل خاص نیست، بلکه توانمند کردن دانش‌آموز برای مواجهه با مسائل مشابه در آینده است. در این چارچوب، بهره‌مندی دانش‌آموزان از خدمات مشاوره‌ای مفهومی چندبعدی محسوب می‌شود و نمی‌توان آن را تنها با تعداد دفعات مراجعه دانش‌آموز به اتاق مشاوره سنجید. دانش‌آموز ممکن است شخصاً به مشاور مراجعه نکند، اما در جلسات گروهی، برنامه‌های آموزشی، کارگاه‌های مهارت‌آموزی، فعالیت‌های هدایت تحصیلی، برنامه‌های

پیشگیرانه یا جلسات آشنایی با مسیرهای تحصیلی و شغلی شرکت کند و از خدمات مشاوره‌ای بهره‌مند شود. به همین دلیل، در ارزیابی میزان بهره‌مندی باید هم دسترسی دانش‌آموز به خدمات، هم میزان استفاده از آن‌ها، هم کیفیت خدمات، هم استمرار ارتباط و هم تناسب خدمات با نیازهای واقعی دانش‌آموز مورد توجه قرار گیرد. وجود مشاور در مدرسه یک شرط اولیه است، اما به تنهایی نمی‌تواند تضمین کند که همه دانش‌آموزان به شکل برابر و مؤثر از ظرفیت مشاوره استفاده می‌کنند. دسترسی یکی از نخستین عوامل تعیین‌کننده در این زمینه است. هنگامی که مشاور تنها در بخشی از ساعات مدرسه حضور داشته باشد، تعداد دانش‌آموزان بسیار زیاد باشد یا زمان کافی برای گفت‌وگوی فردی و گروهی وجود نداشته باشد، طبیعی است که فرصت بهره‌مندی همه دانش‌آموزان کاهش پیدا کند. دسترسی مناسب فقط به معنای حضور فیزیکی مشاور نیست، بلکه دانش‌آموز باید بداند مشاور چه وظایفی دارد، در چه زمینه‌هایی می‌تواند از او کمک بگیرد، چگونه می‌تواند وقت مشاوره دریافت کند و چه سازوکاری برای حفظ حریم شخصی او وجود دارد. اگر دانش‌آموز از خدمات قابل ارائه آگاهی نداشته باشد یا تصور کند مراجعه به مشاور فقط برای دانش‌آموزان دارای مشکل جدی است، ممکن است حتی در صورت وجود امکانات مناسب نیز از این خدمات استفاده نکند. نگرش دانش‌آموزان نسبت به مشاوره نیز عامل مهم دیگری است. در برخی محیط‌های آموزشی ممکن است مراجعه به مشاور با نوعی برچسب همراه باشد و دانش‌آموز تصور کند که اگر برای مشاوره مراجعه کند، دیگران او را فردی دارای مشکل یا ناتوان تلقی خواهند کرد. چنین برداشتی می‌تواند مانع مراجعه داوطلبانه شود. برای اصلاح این وضعیت، لازم است فرهنگ مدرسه به گونه‌ای

شکل گیرد که دریافت کمک تخصصی به عنوان رفتاری طبیعی و نشانه‌ای از مسئولیت‌پذیری و تلاش برای حل مسئله شناخته شود. همان‌طور که دانش‌آموز برای رفع اشکال در یک درس به معلم مراجعه می‌کند، می‌تواند برای برنامه‌ریزی تحصیلی، شناخت توانایی‌های خود، تصمیم‌گیری درباره آینده یا مدیریت یک مسئله شخصی نیز از مشاور کمک بگیرد. طبیعی شدن فرهنگ مراجعه به مشاور می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان مشکلات خود را در مراحل اولیه مطرح کنند و پیش از پیچیده شدن مسئله از حمایت مناسب برخوردار شوند. اعتماد نیز پایه اساسی رابطه مشاوره‌ای است. دانش‌آموز زمانی حاضر است درباره مسائل شخصی، تحصیلی یا خانوادگی خود صحبت کند که احساس کند مشاور او را قضاوت، تحقیر یا سرزنش نمی‌کند و اطلاعات مطرح‌شده در چارچوب اصول حرفه‌ای و مقررات مربوط به محرمانگی مورد توجه قرار می‌گیرد. نبود اعتماد می‌تواند سبب شود دانش‌آموز اطلاعات ناقص ارائه دهد یا اساساً از بیان مسئله اصلی خودداری کند. در چنین شرایطی، حتی اگر مشاور از دانش و تخصص بالایی برخوردار باشد، امکان دستیابی به نتیجه مطلوب کاهش پیدا می‌کند. رابطه مشاوره‌ای باید بر احترام، پذیرش، گوش دادن فعال، همدلی و توجه به تفاوت‌های فردی استوار باشد. دانش‌آموز باید احساس کند در فرایند مشاوره یک فرد فعال و دارای حق انتخاب است، نه فردی که صرفاً باید دستورات مشاور را اجرا کند. نقش مشاور در پیشرفت تحصیلی نیز باید در همین چارچوب مورد تحلیل قرار گیرد. مشاور مستقیماً محتوای درسی را تدریس نمی‌کند و جایگزین معلم نیست، اما می‌تواند عوامل فردی و محیطی مؤثر بر یادگیری را شناسایی و مدیریت کند. بسیاری از دانش‌آموزانی که عملکرد تحصیلی مطلوبی ندارند، الزاماً از نظر

15.

مداوم روبه‌رو است، ممکن است تمرکز کافی برای مطالعه نداشته باشد. دانش‌آموزی که چند بار شکست تحصیلی را تجربه کرده است، ممکن است به این باور برسد که تلاش او بی‌فایده است و به همین دلیل از انجام تکالیف اجتناب کند. دانش‌آموز دیگری ممکن است به دلیل ترس شدید از شکست، در زمان امتحان نتواند دانسته‌های خود را به خوبی نشان دهد. در چنین مواردی، صرفاً افزایش فشار آموزشی یا سرزنش دانش‌آموز نمی‌تواند مسئله را حل کند و حتی ممکن است آن را تشدید کند.

مشاور همچنین می‌تواند در تقویت مهارت‌های یادگیری و مطالعه نقش داشته باشد. برخی دانش‌آموزان زمان زیادی برای درس خواندن صرف می‌کنند، اما به دلیل فقدان روش مناسب، نتیجه مطلوبی دریافت نمی‌کنند. آموزش شیوه برنامه‌ریزی، تعیین اولویت‌ها، تقسیم مطالب به واحدهای قابل مدیریت، مرور منظم، خلاصه‌نویسی، خودارزیابی، مدیریت زمان و ایجاد تعادل میان مطالعه و استراحت می‌تواند به افزایش کیفیت یادگیری کمک کند. برنامه‌ریزی تحصیلی نیز زمانی اثربخش است که بر اساس شرایط واقعی دانش‌آموز طراحی شود. برنامه‌ای که بدون توجه به سطح علمی، توانایی، علایق، شرایط خانوادگی و زمان در دسترس دانش‌آموز تنظیم شده باشد، ممکن است در ابتدا جذاب به نظر برسد اما در عمل قابل اجرا نباشد. مشاور باید به دانش‌آموز کمک کند اهداف بزرگ را به اهداف کوچک‌تر و قابل دستیابی تبدیل کند و در صورت تغییر شرایط، برنامه را اصلاح نماید. برنامه‌ریزی تحصیلی نباید به معنای پر کردن تمام ساعات روز با مطالعه باشد. دانش‌آموز به استراحت، فعالیت اجتماعی، ارتباط با خانواده، تفریح و خواب کافی نیز نیاز دارد و برنامه‌ای که این نیازها را نادیده بگیرد، ممکن است در بلندمدت موجب خستگی و کاهش

انگیزه شود. نقش مشاور در این زمینه آن است که به دانش آموز کمک کند میان نیازهای مختلف خود تعادل برقرار کند و زمان را بر اساس اولویت‌ها مدیریت نماید. این رویکرد می‌تواند به شکل‌گیری نوعی خودنظم‌دهی در دانش آموز منجر شود که در مراحل بعدی تحصیل نیز برای او سودمند خواهد بود.

انگیزه تحصیلی نیز یکی از متغیرهای مهم در ارتباط میان خدمات مشاوره‌ای و عملکرد تحصیلی است. دانش آموزی که هدف مشخصی برای تحصیل ندارد، ممکن است فعالیت‌های آموزشی را صرفاً به دلیل اجبار خانواده یا مدرسه انجام دهد. چنین انگیزشی معمولاً برای ایجاد تلاش مستمر کافی نیست. مشاور می‌تواند به دانش آموز کمک کند ارتباط میان فعالیت‌های آموزشی امروز و اهداف آینده خود را بهتر درک کند. هنگامی که دانش آموز بداند چرا یک درس یا مهارت برای آینده او اهمیت دارد، احتمال مشارکت آگاهانه او افزایش می‌یابد. همچنین، در مورد دانش آموزانی که بارها شکست را تجربه کرده‌اند، تعیین اهداف کوتاه‌مدت و قابل دستیابی می‌تواند زمینه تجربه موفقیت دوباره را فراهم کند و به تدریج نگرش آنان نسبت به توانایی‌های خود را تغییر دهد. هدایت تحصیلی و انتخاب رشته نیز از حوزه‌های مهم فعالیت مشاور است. انتخاب مسیر تحصیلی نباید صرفاً تحت تأثیر نمره، فشار خانواده، نظر دوستان یا برداشت‌های عمومی درباره اعتبار رشته‌ها قرار گیرد. دانش آموز باید تا حد امکان استعدادها، علایق، توانایی‌ها، ویژگی‌های شخصیتی و شرایط واقعی رشته‌های مختلف را بشناسد. مشاور در این فرایند وظیفه دارد اطلاعات مناسب را در اختیار دانش آموز قرار دهد و به او کمک کند گزینه‌های مختلف را بررسی کند. تصمیم‌گیری نهایی نیز باید تا حد امکان آگاهانه و مشارکت‌محور باشد.

خانواده می‌تواند نقش حمایتی مهمی داشته باشد، اما حمایت با تحمیل تفاوت دارد. زمانی که دانش‌آموز احساس کند نظر او شنیده می‌شود و انتخاب او مورد احترام قرار می‌گیرد، احتمال پذیرش مسئولیت تصمیم خود نیز افزایش می‌یابد.

تقویت انگیزه، هدایت تحصیلی و برنامه‌ریزی زمانی اثربخش‌تر خواهد بود که مشاور به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه کند. همه دانش‌آموزان از نظر استعداد، سرعت یادگیری، علایق، شرایط خانوادگی، ویژگی‌های شخصیتی و اهداف آینده یکسان نیستند. بنابراین، نسخه واحد برای همه دانش‌آموزان نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای متنوع آنان باشد. یکی از ویژگی‌های مشاوره حرفه‌ای، توجه به فردیت دانش‌آموز و طراحی حمایت متناسب با شرایط اوست. این امر به‌ویژه در زمینه پیشرفت تحصیلی اهمیت دارد؛ زیرا ممکن است راهکاری که برای یک دانش‌آموز مفید است، برای دانش‌آموز دیگری نه تنها مفید نباشد، بلکه فشار بیشتری ایجاد کند. اضطراب امتحان نیز یکی از مسائلی است که می‌تواند بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اثر بگذارد. مشاور می‌تواند از طریق آموزش مهارت‌های مدیریت زمان، آماده‌سازی مناسب برای امتحان، اصلاح برخی برداشت‌های منفی، آموزش روش‌های آرام‌سازی و کمک به تنظیم انتظارات، دانش‌آموز را برای مواجهه مناسب‌تر با موقعیت‌های ارزیابی آماده کند. با این حال، باید میان اضطراب‌های معمول امتحانی و مشکلات شدید یا پایدار روان‌شناختی تفاوت قائل شد. در مواردی که مسئله از حدود وظایف تخصصی مشاور مدرسه فراتر می‌رود، ارجاع دانش‌آموز به متخصص مربوط ضروری است. مشاور مدرسه بخشی از شبکه حمایت از دانش‌آموز است و نباید جایگاه او با روان‌درمانگر یا سایر متخصصان حوزه سلامت روان یکسان تلقی شود.

خانواده نیز در اثربخشی خدمات مشاوره‌ای نقش قابل توجهی دارد. محیط خانوادگی می‌تواند بر نگرش دانش آموز نسبت به تحصیل، انگیزه، تمرکز و احساس امنیت او تأثیرگذار باشد. خانواده‌ای که صرفاً بر نمره تأکید می‌کند و دانش آموز را دائماً با دیگران مقایسه می‌کند، ممکن است ناخواسته فشار روانی او را افزایش دهد. در مقابل، خانواده‌ای که میان حمایت و انتظار تعادل برقرار می‌کند، می‌تواند شرایط مناسب‌تری برای رشد تحصیلی فراهم آورد. مشاور می‌تواند به والدین کمک کند توانایی‌ها و محدودیت‌های فرزند خود را واقع‌بینانه‌تر بشناسند و انتظارات خود را با شرایط او هماهنگ کنند. ارتباط مشاور و خانواده زمانی اثربخش است که بر همکاری و حمایت استوار باشد، نه بر مقصر دانستن والدین یا دانش آموز. فرهنگ حاکم بر مدرسه نیز در میزان بهره‌مندی دانش آموزان از خدمات مشاوره‌ای اهمیت دارد. مدرسه‌ای که در آن کمک خواستن، پرسش کردن و بیان مشکلات رفتاری طبیعی تلقی شود، فضای مناسب‌تری برای استفاده از مشاوره ایجاد می‌کند. در مقابل، اگر دانش آموز تصور کند که مطرح کردن مشکل باعث برچسب خوردن، تنبیه یا قضاوت شدن می‌شود، احتمالاً مشکلات خود را پنهان خواهد کرد. به همین دلیل، ایجاد فرهنگ اعتماد یکی از پیش شرط‌های مهم موفقیت خدمات مشاوره‌ای است. مدیر مدرسه نیز در ایجاد این فرهنگ نقش اساسی دارد و باید جایگاه تخصصی مشاور را به رسمیت بشناسد و زمینه لازم برای ارتباط مناسب مشاور با دانش آموزان را فراهم کند. حجم کاری و شرایط حرفه‌ای مشاور می‌تواند بر کیفیت خدمات اثر بگذارد. مشاوره مؤثر نیازمند زمان کافی برای گفت‌وگو، شناخت مسئله، پیگیری و ارزیابی نتیجه است. اگر مشاور علاوه بر وظایف تخصصی، بخش قابل توجهی از وقت خود را صرف

امور اداری یا فعالیت‌های غیرمرتبط کند، فرصت لازم برای ارتباط حرفه‌ای با دانش‌آموزان کاهش می‌یابد. همچنین افزایش بیش از حد تعداد دانش‌آموزان تحت پوشش یک مشاور می‌تواند امکان ارائه خدمات فردی و مستمر را محدود کند. بنابراین، برای افزایش بهره‌مندی واقعی دانش‌آموزان، باید شرایطی فراهم شود که مشاور بتواند بخش اصلی وقت و انرژی خود را صرف وظایف تخصصی کند. یکی دیگر از موانع مهم، نگاه سنتی به نقش مشاور است. اگر مشاور تنها زمانی وارد فرایند شود که دانش‌آموز دچار افت تحصیلی، مشکل رفتاری یا مسئله جدی شده باشد، ظرفیت پیشگیرانه و رشدی مشاوره نادیده گرفته می‌شود. مشاوره مدرسه باید پیش از بروز بحران نیز حضور داشته باشد. آموزش مهارت‌های زندگی تحصیلی، خودشناسی، تصمیم‌گیری، مدیریت زمان، مهارت‌های ارتباطی، آشنایی با مسیرهای تحصیلی و شغلی و شیوه مواجهه با فشارهای آموزشی می‌تواند برای همه دانش‌آموزان مفید باشد. در چنین رویکردی، مشاوره به جای آنکه صرفاً پاسخ‌دهنده به بحران باشد، به یکی از ابزارهای پیشگیری و رشد تبدیل می‌شود. در این میان، همکاری میان مشاور، معلم، مدیر و خانواده نیز اهمیت فراوانی دارد. مشاور به تنهایی نمی‌تواند مسئول حل همه مسائل دانش‌آموز باشد. معلم معمولاً نخستین فردی است که تغییرات تحصیلی و رفتاری دانش‌آموز را در محیط کلاس مشاهده می‌کند و می‌تواند اطلاعات ارزشمندی در اختیار مشاور قرار دهد. مدیر نیز مسئول ایجاد هماهنگی و فراهم کردن شرایط سازمانی مناسب است و خانواده می‌تواند اطلاعاتی درباره شرایط خارج از مدرسه ارائه دهد. هماهنگی میان این عوامل، البته با رعایت حدود حرفه‌ای و حریم خصوصی دانش‌آموز، می‌تواند شناخت جامع‌تری از وضعیت او ایجاد کند و امکان

بخش سوم: بحث و تحلیل

١٦ |

صرف حضور مشاور در مدرسه یا افزایش تعداد جلسات مشاوره را به عنوان دلیل قطعی برای افزایش نمرات و بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان در نظر گرفت. پیشرفت تحصیلی پدیده‌ای چندعاملی است و تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فردی، خانوادگی، آموزشی، اجتماعی و روان‌شناختی قرار دارد. مشاوره در این مجموعه بیشتر نقش تسهیل‌کننده، پیشگیرانه و توانمندساز دارد و از طریق اثرگذاری بر متغیرهایی که در مسیر یادگیری و عملکرد تحصیلی قرار گرفته‌اند، می‌تواند به بهبود وضعیت آموزشی دانش آموز کمک کند. به بیان دیگر، مشاور معمولاً مستقیماً «نمره» تولید نمی‌کند، بلکه شرایطی را فراهم می‌سازد که دانش آموز بتواند با شناخت بهتر خود، مدیریت مؤثرتر هیجان‌ها، برنامه‌ریزی مناسب، افزایش انگیزه، اصلاح شیوه مطالعه و تصمیم‌گیری آگاهانه، ظرفیت‌های تحصیلی خود را بهتر به کار گیرد. یکی از مهم‌ترین مسیرهای اثرگذاری مشاوره بر پیشرفت تحصیلی، کمک به شناخت و تشخیص عواملی است که مانع عملکرد مطلوب دانش آموز شده‌اند. دانش آموزی که افت تحصیلی دارد، لزوماً فاقد توانایی علمی یا انگیزه یادگیری نیست. گاهی افت عملکرد نتیجه اضطراب، مشکلات خانوادگی، نداشتن مهارت مطالعه، ضعف در برنامه‌ریزی، ترس از شکست، تعارض با همسالان، پایین بودن اعتمادبه‌نفس، ناتوانی در مدیریت زمان یا حتی انتخاب نامتناسب رشته تحصیلی است. در چنین شرایطی، برخورد صرفاً آموزشی با مسئله ممکن است به نتیجه مطلوب نرسد؛ زیرا معلول مورد توجه قرار می‌گیرد، اما علت اصلی همچنان پابرجا می‌ماند. مشاور می‌تواند با گفت‌وگوی حرفه‌ای، مشاهده رفتار دانش آموز، بررسی سابقه تحصیلی و ارتباط با معلمان و خانواده، به شناسایی عوامل زمینه‌ای کمک کند و دانش آموز را برای مواجهه مناسب با

مسئله آماده سازد. اهمیت این فرایند در آن است که مداخله مشاوره‌ای را از واکنش سطحی به افت نمره به یک فرایند شناختی و تربیتی تبدیل می‌کند.

خودشناسی نیز یکی از سازوکارهای مهمی است که از طریق آن خدمات مشاوره‌ای می‌تواند بر مسیر تحصیلی دانش‌آموز اثر بگذارد. بسیاری از دانش‌آموزان تصویر دقیقی از توانایی‌ها، علایق، نقاط قوت و ضعف و شیوه مناسب یادگیری خود ندارند و به همین دلیل ممکن است اهدافی را انتخاب کنند که با ویژگی‌های فردی آنان تناسب کافی ندارد. مشاوره تحصیلی و تربیتی می‌تواند به دانش‌آموز کمک کند تا شناخت واقع‌بینانه‌تری از خود پیدا کند و میان توانایی‌های واقعی، علایق، اهداف و انتخاب‌های آموزشی خود ارتباط برقرار سازد. چنین شناختی زمانی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که دانش‌آموز در معرض انتخاب‌های مهمی مانند انتخاب رشته، انتخاب مسیر تحصیلی، تعیین هدف دانشگاهی یا تصمیم‌گیری درباره آینده شغلی قرار دارد. تصمیم آگاهانه در این زمینه می‌تواند از سرگردانی، تغییرات مکرر مسیر تحصیلی و کاهش انگیزه جلوگیری کند و زمینه را برای سرمایه‌گذاری هدفمندتر دانش‌آموز بر یادگیری فراهم سازد. عامل دیگری که در تحلیل رابطه مشاوره و پیشرفت تحصیلی باید مورد توجه قرار گیرد، انگیزه یادگیری است. انگیزه تحصیلی صرفاً به معنای علاقه داشتن به درس نیست، بلکه با احساس معنا، هدفمندی، خودکارآمدی و برداشت دانش‌آموز از امکان موفقیت نیز ارتباط دارد. دانش‌آموزی که بارها تجربه شکست داشته است، ممکن است به تدریج به این باور برسد که تلاش بیشتر نیز نتیجه‌ای ایجاد نمی‌کند. در چنین وضعیتی، توصیه‌های ساده‌ای مانند «بیشتر درس بخوان» یا «باید تلاش کنی» الزاماً مؤثر نخواهد بود. مشاور می‌تواند با کمک به

تعیین اهداف واقع بینانه، تقسیم اهداف بزرگ به مراحل کوچک تر، شناسایی موفقیت های تدریجی و اصلاح برداشت های منفی درباره توانایی های فردی، زمینه بازگشت تدریجی انگیزه را فراهم کند. هنگامی که دانش آموز احساس کند می تواند بر بخشی از فرایند یادگیری خود کنترل داشته باشد، احتمال مشارکت فعال او در فعالیت های آموزشی نیز افزایش می یابد. مهارت های مطالعه و یادگیری نیز از حوزه هایی است که اهمیت مشاوره در آن آشکار می شود. بخشی از مشکلات تحصیلی دانش آموزان نه ناشی از کمبود توانایی ذهنی، بلکه ناشی از استفاده نکردن از روش های مناسب مطالعه است. برنامه ریزی زمانی نامناسب، مطالعه فشرده در شب امتحان، ناتوانی در اولویت بندی مطالب، بی توجهی به مرور، نداشتن روش مناسب یادداشت برداری، حواس پرتی و استفاده نادرست از فضای مجازی می تواند بازده یادگیری را کاهش دهد. مشاور می تواند دانش آموز را در شناسایی الگوی مطالعه شخصی خود و اصلاح تدریجی آن یاری کند. البته آموزش مهارت مطالعه زمانی اثربخش خواهد بود که متناسب با شرایط واقعی دانش آموز باشد. ارائه یک برنامه ثابت و یکسان به همه دانش آموزان، بدون توجه به تفاوت های فردی، زمانی، خانوادگی و آموزشی آنان، ممکن است حتی موجب احساس ناتوانی و شکست شود. مشاوره مؤثر باید به جای تحمیل یک الگوی واحد، دانش آموز را در ساختن یک الگوی شخصی و قابل اجرا مشارکت دهد.

اضطراب و فشارهای روانی می تواند یکی از عوامل مهم اختلال در عملکرد تحصیلی باشد. اضطراب امتحان، نگرانی درباره آینده، ترس از قضاوت والدین، فشار برای کسب نمره بالا و نگرانی از مقایسه شدن با دیگران، در برخی دانش آموزان موجب می شود توانایی واقعی

12.

دانش آموز مشاور را صرفاً نماینده مدرسه برای کنترل رفتار، گزارش مشکلات یا انتقال اطلاعات به والدین بداند، احتمال دارد از مراجعه داوطلبانه به او خودداری کند یا اطلاعات خود را به صورت ناقص بیان نماید. اعتماد، محرمانگی حرفه‌ای، گوش دادن فعال و پرهیز از قضاوت شتاب‌زده، از عناصر اساسی ایجاد چنین رابطه‌ای هستند. دانش آموز باید احساس کند که هدف مشاوره کمک به رشد و توانمند شدن اوست، نه سرزنش، تنبیه یا برچسب گذاری. هر اندازه این احساس امنیت بیشتر باشد، امکان شناخت دقیق تر مسئله و طراحی مداخله متناسب نیز افزایش خواهد یافت.

نتیجه گیری

خدمات راهنمایی و مشاوره در مدرسه را نمی توان فعالیتی حاشیه‌ای یا مکمل در کنار آموزش رسمی تلقی کرد؛ این خدمات بخشی از فرایند تربیت و رشد دانش آموزان است و در صورتی که به شکل تخصصی، مستمر و متناسب با نیازهای واقعی آنان ارائه شود، می تواند زمینه مساعدتری برای رشد تحصیلی، فردی، اجتماعی و شغلی آنان فراهم آورد. دانش آموز در مسیر تحصیل صرفاً با مسئله یادگیری محتوای درسی مواجه نیست، بلکه هم‌زمان با مجموعه‌ای از انتخاب‌ها، تغییرات رشدی، فشارهای تحصیلی، روابط اجتماعی، انتظارات خانواده، نگرانی درباره آینده و گاه مشکلات فردی و خانوادگی روبه‌رو می‌شود. به همین دلیل، موفقیت تحصیلی را نمی توان تنها حاصل توانایی علمی یا میزان تلاش درسی دانست، بلکه باید آن را نتیجه تعامل مجموعه‌ای از عوامل شناختی، انگیزشی، عاطفی، خانوادگی، اجتماعی و آموزشی در نظر گرفت. در چنین شرایطی، مشاور مدرسه می‌تواند

یکی از عوامل مهم حمایت کننده از دانش آموز در مسیر تحصیل باشد. بررسی موضوع نشان می دهد که مفهوم «بهره مندی از خدمات مشاوره ای» فراتر از مراجعه دانش آموز به اتاق مشاوره است. ممکن است دانش آموزی در طول یک سال تحصیلی چندین بار به مشاور مراجعه کند، اما اگر خدمات دریافت شده با نیاز واقعی او تناسب نداشته باشد یا فرایند مشاوره استمرار و پیگیری لازم را نداشته باشد، نمی توان صرف تعداد مراجعات را نشانه بهره مندی مطلوب دانست. بهره مندی واقعی زمانی شکل می گیرد که دانش آموز از خدمات متنوع مشاوره ای آگاهی داشته باشد، امکان دسترسی مناسب به مشاور را پیدا کند، احساس امنیت و اعتماد داشته باشد، بتواند بدون ترس از قضاوت درباره مسائل خود گفت و گو کند و در نهایت از خدماتی متناسب با شرایط و نیازهای خود برخوردار شود. از این رو، کیفیت رابطه مشاور و دانش آموز، تخصص مشاور، دسترسی، استمرار، محرمانگی، حمایت مدیر و معلمان و همکاری خانواده، همگی در میزان بهره مندی واقعی دانش آموزان نقش دارند. یکی از مهم ترین نتایج قابل توجه آن است که وجود مشاور در مدرسه به تنهایی تضمین کننده استفاده مؤثر دانش آموزان از خدمات مشاوره ای نیست. ممکن است مدرسه از نظر ساختاری دارای مشاور باشد، اما به دلایلی همچون تعداد زیاد دانش آموزان، محدودیت زمانی، وظایف غیر تخصصی، کمبود فضای مناسب، ضعف برنامه ریزی یا نبود فرهنگ اعتماد، بخشی از ظرفیت مشاوره ای مدرسه عملاً مورد استفاده قرار نگیرد. بنابراین، ارزیابی وضعیت مشاوره در مدارس باید از سطح «آیا مدرسه مشاور دارد؟» فراتر رود و پرسش هایی مانند «دانش آموزان تا چه اندازه مشاور را می شناسند؟»، «آیا امکان مراجعه آسان و محرمانه وجود دارد؟»، «چه نوع خدماتی ارائه می شود؟»، «آیا خدمات برای همه

دانش آموزان در دسترس است؟» و «آیا مسائل دانش آموز پس از شناسایی پیگیری می شود؟» را نیز دربر گیرد. در ارتباط با پیشرفت تحصیلی نیز باید از برداشت ساده انگارانه درباره نقش مشاور پرهیز کرد. مشاور به طور مستقیم عامل افزایش نمره یا موفقیت در آزمون نیست و نمی توان همه تغییرات عملکرد تحصیلی را به خدمات مشاوره ای نسبت داد. پیشرفت تحصیلی پدیده ای چند عاملی است که کیفیت تدریس، توانایی های شناختی، انگیزش، روش مطالعه، شرایط خانوادگی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی، محیط مدرسه، رابطه با معلم، سلامت روانی و عاطفی و بسیاری عوامل دیگر در آن دخالت دارند. نقش مشاور در این مجموعه بیشتر نقش تسهیل کننده و حمایتی است. مشاور می تواند با شناسایی موانع یادگیری، کمک به دانش آموز برای تنظیم اهداف، آموزش مهارت های مطالعه، تقویت انگیزه، اصلاح برخی عادت های ناکارآمد، کمک به مدیریت زمان و ارجاع به خدمات تخصصی در موارد لازم، شرایطی فراهم کند که دانش آموز بهتر بتواند از توانایی های آموزشی خود استفاده کند.

از این دیدگاه، یکی از مهم ترین کارکردهای مشاوره، شناسایی زود هنگام عوامل مؤثر بر افت تحصیلی است. افت نمره، کاهش حضور و مشارکت در کلاس، بی علاقه گی به درس، انجام ندادن تکالیف، کاهش ارتباط با همسالان یا تغییر ناگهانی رفتار دانش آموز می تواند نشانه وجود مسئله ای عمیق تر باشد. اگر این نشانه ها به موقع شناسایی نشوند، ممکن است مشکل کوچک به یک مسئله پایدار تبدیل شود و در نهایت بر مسیر تحصیلی دانش آموز اثر بگذارد. مشاور می تواند با همکاری معلم و خانواده، مسئله را از زوایای مختلف بررسی کند و در صورت امکان، مداخله مناسب را در سطح مدرسه آغاز یا دانش آموز را برای

انگیزش تحصیلی حلقه ارتباطی مهمی میان وضعیت روانی و عملکرد آموزشی دانش آموز است. دانش آموزی که احساس می کند تلاش های او نتیجه ای ندارد، ممکن است به تدریج از فعالیت های آموزشی فاصله بگیرد. تجربه شکست های پی در پی نیز می تواند اعتماد دانش آموز به توانایی های خود را کاهش دهد. در این شرایط، مشاور می تواند به دانش آموز کمک کند اهداف خود را واقع بینانه تر تعیین کند، توانایی های موجود را بشناسد، موفقیت های کوچک را جدی بگیرد و برای رفع موانع تحصیلی برنامه ریزی کند.

البته این فرایند زمانی اثربخش‌تر خواهد بود که با حمایت معلم و خانواده همراه شود و دانش‌آموز نیز در تعیین اهداف و انتخاب راهکارها مشارکت فعال داشته باشد.

یکی دیگر از حوزه‌های مهم نقش مشاور، هدایت تحصیلی و کمک به انتخاب آگاهانه مسیر آموزشی است. تصمیم‌گیری تحصیلی از جمله تصمیم‌هایی است که می‌تواند بر بخش مهمی از آینده فرد اثر بگذارد و به همین دلیل نباید صرفاً تحت تأثیر فشار خانواده، دوستان، نمرات یا تصورات عمومی درباره اعتبار یک رشته قرار گیرد. مشاور می‌تواند با فراهم کردن اطلاعات مناسب و کمک به شناخت استعدادها، علایق، توانایی‌ها و محدودیت‌های دانش‌آموز، زمینه تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر را فراهم سازد. هدف هدایت تحصیلی نیز نباید تحمیل یک مسیر مشخص به دانش‌آموز باشد، بلکه باید به افزایش توانایی او برای شناخت گزینه‌ها و انتخاب مسئولانه کمک کند. در این میان، ارتباط میان مشاور، خانواده و مدرسه اهمیت ویژه‌ای دارد. دانش‌آموز در محیط مدرسه زندگی می‌کند، اما بخش قابل توجهی از تجربه عاطفی و اجتماعی او در خانواده شکل می‌گیرد. بنابراین، در بسیاری از مسائل تحصیلی نمی‌توان بدون توجه به شرایط خانوادگی به تحلیل دقیق مسئله پرداخت. همکاری مناسب میان مشاور و خانواده می‌تواند به شناسایی بهتر مشکلات، هماهنگی در شیوه حمایت از دانش‌آموز و جلوگیری از پیام‌های متناقض کمک کند. البته این همکاری باید با رعایت حریم شخصی دانش‌آموز و اصول حرفه‌ای مشاوره انجام شود؛ زیرا تبدیل فرایند مشاوره به انتقال بدون ضابطه تمام اطلاعات شخصی دانش‌آموز به دیگران می‌تواند اعتماد او را کاهش دهد و مانع مراجعه صادقانه به مشاور شود. نتیجه مهم دیگر این است که خدمات مشاوره‌ای نباید صرفاً برای دانش‌آموزانی در

نظر گرفته شود که دارای افت تحصیلی، مشکلات رفتاری یا مسائل آشکار هستند. چنین رویکردی سبب می شود مشاوره بیشتر به عنوان ابزاری برای حل بحران شناخته شود. در حالی که بخش مهمی از ظرفیت مشاوره می تواند در حوزه پیشگیری و رشد مورد استفاده قرار گیرد. آموزش مهارت تصمیم گیری، خودشناسی، مدیریت زمان، مهارت های ارتباطی، آشنایی با مسیرهای تحصیلی و شغلی، تقویت مسئولیت پذیری و آموزش شیوه مواجهه با فشارهای تحصیلی، می تواند برای طیف گسترده ای از دانش آموزان مفید باشد؛ حتی دانش آموزانی که در زمان ارائه خدمات هیچ مشکل آشکاری ندارند.

از این رو، مدرسه مطلوب باید مشاوره را در ساختار کلی برنامه تربیتی خود ادغام کند. مشاور نباید فردی جدا از جریان اصلی آموزش و پرورش مدرسه باشد که تنها در زمان بروز مشکل وارد فرایند شود. ارتباط حرفه ای مشاور با مدیر، معلمان، خانواده و سایر عوامل مدرسه می تواند موجب شود اطلاعات لازم برای شناخت بهتر نیازهای دانش آموزان فراهم شود و حمایت ها هماهنگ تر صورت گیرد. البته این همکاری نباید به معنای از بین رفتن استقلال حرفه ای مشاور یا تبدیل او به مجری امور اداری مدرسه باشد. حفظ جایگاه تخصصی مشاور شرط مهمی برای اعتماد دانش آموزان و اثربخشی خدمات است. بررسی مجموعه این عوامل نشان می دهد که کیفیت خدمات مشاوره ای را باید در چند سطح مورد توجه قرار داد. در سطح نخست، مسئله دسترسی مطرح است؛ یعنی دانش آموز اساساً امکان دریافت خدمت را داشته باشد. در سطح دوم، مسئله کیفیت قرار دارد؛ به این معنا که خدمت ارائه شده تخصصی، متناسب با نیاز و مبتنی بر اصول حرفه ای باشد. در سطح سوم، استمرار و پیگیری اهمیت پیدا می کند؛ زیرا برخی مسائل دانش آموز با یک جلسه حل

نمی‌شوند و نیازمند فرایندی تدریجی هستند. در سطح چهارم، اثربخشی مطرح است؛ یعنی خدمات مشاوره‌ای بتواند در حد انتظار به بهبود مهارت‌ها، تصمیم‌گیری، سازگاری و شرایط تحصیلی دانش‌آموز کمک کند. بنابراین، ارزیابی عملکرد مشاور نباید تنها به تعداد جلسات یا تعداد دانش‌آموزان مراجعه‌کننده محدود شود. در مجموع، مسئله اصلی فقط افزایش تعداد خدمات مشاوره‌ای نیست، بلکه ارتقای کیفیت و دسترس‌پذیری این خدمات و تبدیل آن به فرایندی مستمر، فراگیر و دانش‌آموزمحور است. پیشرفت تحصیلی هنگامی پایدارتر خواهد بود که دانش‌آموز علاوه بر دریافت آموزش علمی، برای شناخت خود، مدیریت مشکلات، تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و مواجهه با چالش‌های مسیر تحصیل نیز حمایت شود. خدمات مشاوره‌ای می‌تواند این حلقه حمایتی را تکمیل کند و مدرسه را از نهادی صرفاً آموزش‌محور به محیطی رشددهنده، حمایتگر و پاسخ‌گو نسبت به نیازهای متنوع دانش‌آموزان نزدیک‌تر سازد.

• پیشنهادها

ضروری است خدمات مشاوره‌ای در مدارس از شکل موردی و مسئله‌محور صرف خارج شده و برنامه‌ای مستمر برای همه دانش‌آموزان طراحی شود. در کنار مشاوره فردی، آموزش گروهی مهارت‌های مطالعه، مدیریت زمان، تصمیم‌گیری، خودشناسی و انتخاب مسیر تحصیلی نیز باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین لازم است مدرسه فرهنگ استفاده از خدمات مشاوره‌ای را تقویت کند و مراجعه به مشاور را به عنوان نشانه ضعف یا مشکل معرفی نکند. ایجاد رابطه اعتمادآمیز میان مشاور و دانش‌آموز، رعایت اصول محرمانگی و

فراهم کردن فضای مناسب برای گفت و گو از پیش شرط‌های استفاده مؤثر از خدمات است. تقویت ارتباط مشاور با معلمان و خانواده‌ها نیز ضروری است. دانش آموز باید در مرکز این همکاری قرار گیرد و هدف اصلی همه طرف‌ها حمایت از رشد و پیشرفت او باشد. ارزیابی خدمات مشاوره‌ای باید بر اساس شاخص‌های واقعی مانند میزان دسترسی دانش آموزان، کیفیت تعامل، تناسب خدمات با نیازها، استمرار پیگیری و آثار آموزشی و تربیتی آن انجام شود و صرفاً تعداد جلسات یا فعالیت‌های ثبت شده ملاک ارزیابی قرار نگیرد.

منابع و مآخذ

۱. احمدی، سیداحمد. (۱۳۸۷) راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی. تهران: سمت.
۲. علاقه‌بند، علی. (۱۳۹۹) جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. تهران: روان.
۳. شاملو، سعید. (۱۳۹۹) آسیب‌شناسی روانی. تهران: رشد.
۴. شفیع آبادی، عبدالله. (۱۳۹۸) راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی. تهران: سمت.
۵. شفیع آبادی، عبدالله. (۱۴۰۰) نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
۶. سیف، علی‌اکبر. (۱۴۰۰) روان‌شناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران.
۷. پورسپاهی، پریسا، و اخوی، زهرا. (بی‌تا). نقش خدمات مشورتی مشاوران در بهبود عملکرد تحصیلی و رفتاری دانش‌آموزان. سومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی.
۸. فلامرزی‌نژاد، فاطمه، جمالیان‌زاده، سیدبرزو، و نصریانی، نیما. (بی‌تا). بررسی جایگاه مشاوره تحصیلی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. اولین همایش ملی علمی دانشجویی روان‌شناسی.
۹. شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۰) سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
۱۰. وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۱) برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

**موسسه علمی و حقوقی قانون یار
برگزار می کند**

 وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
 اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی کرمانشاه

 موسسه
 و امور اعتبارات

پنجمین همایش علمی-پژوهشی
مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام
 ارگان ها و سازمان های حامی معنوی برگزاری همایش (در استان کرمانشاه)
 دانشگاه فرهنگیان - سازمان ارشاد اسلامی - آموزش و پرورش - بنیاد شهید، سازمان شهرداری و
www.Olomensani.ir
www.Ghanonyar.ir

موضوعات پذیرش مقالات

■ تمام گرایش های رشته فقه، حقوق و علوم قضایی ■ علوم تربیتی، تکنولوژی آموزشی و آموزش و پرورش
 ■ روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم دینی و مذهبی ■ علوم اقتصادی، بانکی و تمام گرایش های مدیریت

مکان و زمان برگزاری همایش
 کرمانشاه - ۱۴۰۱/۱۲/۱۱
مدیر اجرایی همایش
 دکتر شهلا رضایی
دبیر علمی و مسئول همایش
 دکتر بهنام اسدی

ایمیل رسمی همایش جهت دریافت مقالات پژوهشگران
 OLOMENSANI@YAHOO.COM
ارسال مقاله از طریق واتس آپ، ایتا، سروش، تلگرام، روبیکا به شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲
 دبیر خانه مرکزی موسسه قانون یار: تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، موسسه قانون یار ۵۲۶ - ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹
 ((در صورت طرح سوال درخصوص ارسال مقاله یا جذب در هیات علمی همایش یا خانم دکتر قیادی تماس بگیرید ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵))

